

ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติของขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์*

Convention Strategy normal political system of the Movement Against Mae Wong Dam Project

รตา อนุตตรังกูร**

Rata Anuttarangoon

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการที่ผู้เขียนจะนำเสนอถึงการเคลื่อนไหวคัดค้านของขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ โดยอาศัยยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ. 2554-2557) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติที่มีรูปแบบต่าง ๆ ของขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ ที่นำโดยเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร (น้ำ) ที่ได้รับความสนใจจากประชาชนโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง

คำสำคัญ : ยุทธวิธี, ขบวนการทางสังคมแนวใหม่, ความขัดแย้ง, การจัดการทรัพยากร

Abstract

This article examines the Convention Strategy of the Movement Against Mae Wong Dam Project During Yingluck Shinawatra's Administration (2554-2557 B.E.). The demonstrate use of various forms of movement protest tactics Mae Wong Dam Project. The network, led by conservation and environmental organizations (NGOs). This is a controversial issue in Conflict Management of Resources (water) which has been widespread interest from the general public.

Key words: Strategy, New Social Movement, Conflict Management, Resources Management.

บทนำ

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่ในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในสังคมรูปแบบใดก็ตาม กระบวนการเปลี่ยนผ่านทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมหลังยุคอุตสาหกรรมหรือสังคมหลังสมัยใหม่นี้เอง ได้เกิดความขัดแย้งในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งแตกต่างไปจากความขัดแย้งที่มีอยู่ในสังคมยุคอุตสาหกรรม แต่ความขัดแย้งรูปแบบใหม่ที่ว่านี้ ไม่ได้เกิดมาจากความขัดแย้งบนแนวคิดแบบชนชั้น ตามที่ทฤษฎีมาร์กซิสต์แบบดั้งเดิม (Classical Marxist) ที่มองว่า การกระทำรวมหมู่ (Collective Action) เป็นการกระทำของความขัดแย้งทางชนชั้น ซึ่งความขัดแย้งนั้นมีจุดกำเนิดมาจากความแตกต่างทางผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจภายในโครงสร้างของความสัมพันธ์ทางการผลิต-วิถีการผลิต

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องยุทธวิธีของขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ ในช่วงรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ.2554-2557) ได้รับทุนจากมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ประจำปี 2557

**
อาจารย์ สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ทำให้ขบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นมักจะเกิดมาจากการจัดช่วงชั้นทางสังคม (Social Category) เช่น ขบวนการกรรมกร ขบวนการชาวนา เป็นต้น¹ จึงถูกมองว่า การกระทำรวมหมู่ของปัจเจก มีเป้าหมายเพื่อรักษา เรียกร้องและปกป้องผลประโยชน์ของชนชั้นที่ปัจเจกสังกัดอยู่เท่านั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ทำให้เกิดการตั้งคำถามกับการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่มาจากความสัมพันธ์ระหว่าง “ทุน-แรงงาน” หรือความสัมพันธ์ที่มีรากฐานที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ทำให้การอธิบายความขัดแย้งที่เกิดจากแนวคิดแบบชนชั้น ตามทฤษฎีมาร์กซิสต์แบบดั้งเดิมเกิดความบกพร่องในตัวของมันเองการเกิดขึ้นของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ (New Social Movement : NSM) จึงไม่ค่อยได้รับการอธิบายที่มาจากแนวคิดความขัดแย้งทางชนชั้นเท่าที่ควร กรอบการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมแนวใหม่จึงไปผูกโยงกับกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย และเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ความชอบธรรม² เปลี่ยนจากความขัดแย้งแบบเดิมระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นแรงงาน มาเป็นการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย และเกิดการรวมตัวกันจากปัจเจกหลากหลายอาชีพ โดยใช้วิธีการต่อสู้ผ่านเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นสำคัญ การกระทำรวมหมู่ของปัจเจกของขบวนการทางสังคมแนวใหม่จึงก้าวข้ามเรื่องชนชั้นไปโดยสิ้นเชิง การอธิบายขบวนการทางสังคมแนวใหม่จึงได้ไปผูกโยงกับแนวคิดเรื่อง “การเมืองแบบใหม่” ด้วย³ ซึ่งเป็นขบวนการเพื่อค้นหาทางเลือก หรือเป็นขบวนการที่ต้องการต่อต้านระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การกระทำของขบวนการทางสังคมแนวใหม่จึงไม่ได้อยู่ในพื้นที่ทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ แต่อยู่ในพื้นที่ของสังคมหรือวัฒนธรรมมากกว่า แนวคิดขบวนการทางสังคมแนวใหม่จึงถูกพัฒนาขึ้น เป็นขบวนการของสังคมของคนชนชั้นกลาง เป็นปัจเจกที่มีการศึกษา ทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น มักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของการดำรงชีวิต การรักษาสังแวดล้อม ฯลฯ ดังนั้น การต่อสู้หรือการช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ จึงเป็นการต่อสู้ในส่วนของ “อัตลักษณ์และวัฒนธรรม”

การเกิดขึ้นของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ในประเทศโลกทุนนิยมอุตสาหกรรมก้าวหน้าก็ปรากฏในประเทศโลกที่ 3 ได้เช่นกัน แต่การปรากฏของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ในประเทศโลกที่ 3 นั้น ถูกมองว่า เป็นการตอบโต้ของประชาชนที่มีความหลากหลายและมีความกว้างขวางต่อวิกฤตการณ์ที่เกิดจากการพัฒนา ซึ่งเข้าไปรุกรานชีวิตชุมชนท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าระบบการเมืองปกติของประเทศโลกที่ 3 นั้น ประสพกับความล้มเหลว การมีส่วนร่วมจึงกลายมาเป็นมายาคติ (Myth) หรือเป็นเพียงพิธีกรรมที่รัฐจัดทำขึ้นมา เพื่อให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นักทฤษฎีบางกลุ่มมองว่า เป็นเพียงวาทกรรมการพัฒนาที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อลดความเป็นการเมือง ขบวนการทางสังคมแนวใหม่จึงมีความพยายามที่จะเปิดพื้นที่ใหม่ทางการเมือง เปิดช่องทางหรือกลไกที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างชีวิตสาธารณะภายในสังคมประชาชนกับพื้นที่การเมืองปกติ โดยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่นั้น จะต้องอาศัยการระดมทรัพยากรในด้านต่าง ๆ และการเลือกใช้ยุทธวิธีในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ที่ได้ตั้งเอาไว้ ขบวนการทางสังคมแนวใหม่ถือว่าเป็นผู้ที่ท้าทายต่อระบบการเมืองปกติ การได้มาซึ่งอำนาจหรือการได้รับความเห็นอกเห็นใจจากฝ่ายตรงข้ามจึงเกิดขึ้นมาด้วยช่องทางโดยอ้อม ในการที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย⁴ ผลจากการเคลื่อนไหวของยุทธวิธีต่าง ๆ อาจต้องมีการประสานงานจากกลุ่มอื่น ๆ หรือฝ่ายที่ 3

¹ประภาส ปิ่นตบแต่ง, กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม, (เชียงใหม่: มูลนิธิไฮน์ริค เบิลส์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, 2552), หน้า 127-129.

²Habermas, Jurgen, "Legitimation crisis' in the later work of Jürgen Habermas, 1973, [ออนไลน์], อ้างใน Joseph Heath. Canada : Université de Montréal, สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม พ.ศ.2556, แหล่งที่มา : <http://homes.chass.utoronto.ca/~jheath/legitimation.pdf>.

³ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2542), หน้า 117.

⁴Gamson, William A, **The Strategy of Social Protest**, 1990, [ออนไลน์], สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม พ.ศ.2556, แหล่งข้อมูล : <http://www.questia.com/library/1363660/the-strategy-of-social-protest>.

(Third Parties) เช่น สื่อมวลชน พรรคการเมือง เป็นต้น ในการสร้างพื้นที่ในการกดดันรัฐบาล รวมทั้งเป็นการสร้างพันธมิตรทางการเมืองให้เพิ่มมากขึ้น ทำให้ลักษณะสำคัญของแนวทางการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ได้ก้าวข้ามช่องทางการเมืองปกติ

การเลือกใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ นั้น ได้ผ่านการคิดคำนวณผลได้และผลเสียอย่างรอบคอบแล้ว ซึ่งเป็นการแสดงออกในทางสัญลักษณ์ เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เห็นถึงสิ่งที่ตนไม่สามารถต่อรองได้ ซึ่งยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวมีอยู่ 3 ยุทธวิธี คือ 1)ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ (Convention) 2)ยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruption) และ 3)ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง (Violence)⁵ ซึ่งการเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวนั้น สามารถปรับเปลี่ยนหรือสลับกันในการเคลื่อนไหวได้อยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความเหมาะสมในการเลือกใช้ยุทธวิธีนั้น ๆ เพื่อให้เกิดผลต่อการเรียกร้องหรือการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ ซึ่งการเกิดผลนั้นอาจจะไม่ได้เกิดในขณะที่มีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ก็เป็นได้ แต่อาจเกิดมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลจนส่งผลให้เกิดผลจากการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมแนวใหม่

จากการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมแนวใหม่นั้น ผู้ศึกษามีความสนใจในการที่จะศึกษาขบวนการทางสังคมแนวใหม่ ที่ลุกขึ้นเรียกร้องหรือปกป้องทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด เนื่องมาจากปัจจัยทางด้านการเพิ่มขึ้นของประชากรมนุษย์ทั่วโลก และปัจจัยทางด้านการพัฒนาเทคโนโลยีในขั้นสูง ทำให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติไปแปรรูปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด⁶ และเมื่อรัฐบาลให้ความสำคัญกับกลุ่มนายทุนมากกว่าประชาชนแล้ว ก็จะทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชน แต่ถ้ารัฐบาลให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่ากลุ่มนายทุน ก็จะทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับนายทุนเช่นกัน ทำให้ความขัดแย้งนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคมและเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในกรณีการแสดงความไม่เป็นเจ้าของและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศจึงนำไปสู่ความขัดแย้งได้เช่นกัน

โดยเฉพาะกรณีของประเทศไทย เพราะฐานคติในการแสดงความเป็นเจ้าของและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติระหว่างประชาชนกับรัฐมีฐานคติที่แตกต่างกัน รัฐยอมให้อำนาจที่ตนเองมีตัดสินใจและดำเนินนโยบายตามอำเภอใจ ถึงแม้ว่าจะมีการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน เช่น การทำประชาพิจารณ์ เป็นต้น เป็นการนำประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายของรัฐ แต่การกระทำของรัฐนั้นก็เพียงมายาคติ เช่นเดียวกับการหย่อนบัตรลงคะแนนเลือกตั้ง และผลจากการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในนโยบายนั้น ๆ รัฐบาลก็ไม่ค่อยจะนำผลจากการมีส่วนร่วมของประชาชนไปเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและการดำเนินนโยบายนั้นเท่าที่ควร เพราะรัฐบาลถือว่าตนเป็นผู้ครอบครองทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ใช่ประชาชนที่ถือครองทรัพยากรธรรมชาติ⁷ การนำประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะนั้น ๆ จึงเป็นการทำเพียงหลักการ แต่ไม่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

ขบวนการทางสังคมแนวใหม่ในประเทศไทยที่มุ่งเน้นการคัดค้านนโยบายที่เกี่ยวกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกรณีขบวนการทางสังคมที่ทำการคัดค้านเขื่อน ในช่วง พ.ศ. 2525-2529 รัฐบาลได้มีการดำเนินนโยบายการสร้างเขื่อนจำนวนมากภายในประเทศไทย ซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างเขื่อน คือ 1) เพื่อใช้น้ำภายในเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า

⁵ อ่างแล้ว, เลขอ้างอิงที่ 1, หน้า 153.

⁶ วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ, การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วัฒนาพานิช จำกัด, 2548), หน้า 53-54.

⁷ ศยามล ไกยูรวงศ์, “การจัดการสิ่งแวดล้อมของรัฐกับการรับรองสิทธิชุมชนและบุคคลภายใต้รัฐธรรมนูญ,” ใน สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2540-41, สุกรานต์ โรจนไพรวงศ์, บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโลกสีเขียว, 2542), หน้า 22-35.

พลังงานน้ำ และ 2) เพื่อใช้น้ำภายในเขื่อนในการหล่อเลี้ยงแหล่งเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมภายในประเทศ⁸ การสร้างเขื่อนจึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศทางธรรมชาติมากที่สุด ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนมีให้ศึกษาอยู่ทั่วไป และผลที่เกิดขึ้นที่เห็นได้ชัด คือ การตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่เก็บกักน้ำ การทำสัมปทานป่าไม้จากนายทุนที่เอื้อประโยชน์ให้แก่รัฐบาล การย้ายทั้งพืช สัตว์ป่า และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การสร้างเขื่อน และในบางกรณีรัฐบาลจะต้องทำการจัดหาที่อยู่และที่ทำกินให้แก่ประชาชนที่ถูกอพยพออกจากพื้นที่การสร้างเขื่อน หรือจ่ายเป็นค่าชดเชยความเสียหายแทนการจัดหาที่ดินมารองรับให้กับประชาชนเหล่านี้ จากการทำลายระบบนิเวศจากการสร้างเขื่อนทำให้ขบวนการทางสังคมแนวใหม่ต้องออกมาคัดค้านการสร้างเขื่อนเกือบทุกโครงการ และพยายามยื่นข้อเสนอมใหม่หรือวิธีการในการเก็บกักน้ำแบบใหม่ เช่น การทำฝายชะลอน้ำหลาย ๆ ชั้นในเขตป่า การทำอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กแทนการสร้างเขื่อน เป็นต้น เพื่อเป็นการทำลายระบบนิเวศทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด

โครงการเขื่อนแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ก็เป็นโครงการเขื่อนอีกโครงการหนึ่งที่ถูกขบวนการทางสังคมแนวใหม่ทำการคัดค้านมาโดยตลอด โครงการเขื่อนแม่วงก์ เกิดขึ้นมาจากกรมชลประทานได้ดำเนินการศึกษาความเหมาะสมของการพัฒนาโครงการชลประทานในลุ่มน้ำสะแกกรัง โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น คือ JICA (Japan International Cooperation Agency) เมื่อ พ.ศ.2525⁹ เขื่อนนี้ถูกบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้ศึกษาแผนพัฒนาลุ่มน้ำนี้ ซึ่งแล้วเสร็จปี พ.ศ. 2529 โดยมีการศึกษาเปรียบเทียบสถานที่ตั้งเขื่อนแม่วงก์ทั้ง 2 แห่ง คือ บริเวณเขาชนกัน (เขื่อนล่าง) และบริเวณเขาสบกก (เขื่อนบน) ผลศึกษาสรุปได้ว่า บริเวณเขาสบกก (เขื่อนบน) มีความเหมาะสมมากที่สุด คณะกรรมการพิจารณาพิจารณาโครงการเขื่อนแม่วงก์ ทำให้กรมชลประทานได้ดำเนินงานตามกฎหมาย โดยการว่าจ้างสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น และมีการว่าจ้างบริษัทเอกชน เช่น บริษัท ศรีเอทีพี เทคโนโลยี จำกัด และบริษัท พอล คอนซัลแตนท์ จำกัด เป็นต้น ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินการสร้างและศึกษาถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการ (คชก.) และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) เป็นผู้พิจารณา โดยทางคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด มีมติให้แก้ไขและปรับปรุงรายงานการศึกษามากกว่า 3 ครั้ง¹⁰ ถึงแม้ว่ารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการเขื่อนแม่วงก์ก็ยังมีการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์ก็ตาม ทางกรมชลประทานได้ให้บริษัท ศรีเอทีพี เทคโนโลยี จำกัด บริษัทเอกชนที่ถูกว่าจ้างให้ทำการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม นำรายงานการวิเคราะห์นี้กลับไปแก้ไขและนำมายื่นเสนอต่อคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด มาโดยตลอด ขณะที่มีการทำการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการเขื่อนแม่วงก์อยู่นั้น ทางขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ก็ยังมีจับตาการเคลื่อนไหวของโครงการเขื่อนแม่วงก์และดำเนินการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์อย่างต่อเนื่องเช่นกัน ทั้งในพื้นที่ทางการเมืองและพื้นที่ทางสังคมหรือวัฒนธรรม

หลังจากที่มีการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเขื่อนแม่วงก์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในปี พ.ศ.2540 ทางกรมชลประทานจึงได้ส่งรายงาน Environmental Impact Assessment (EIA) ให้แก่ทางสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) พิจารณา ก่อนเสนอต่อคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด ที่ได้กล่าวไปในข้างต้น ผลสรุปการประชุมในครั้งนั้นจึงได้มีคำสั่งให้ทางกรมชลประทานดำเนินการจัดทำประชาพิจารณ์โครงการเขื่อนแม่วงก์ ในระหว่างวันที่ 14-15 มกราคม พ.ศ.2543 ณ ศูนย์วิทยพัฒนาบริการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช อำเภอ

⁸อุ๊แก้ว ประกอบไวทยกิจ บีเวอร์, มนุษย์-ระบบนิเวศ และสภาพนิเวศในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2541), หน้า 10.

⁹ศิวพร อ่องศรี, มองมุมต่าง “เขื่อนแม่วงก์” โครงการยักษ์ที่ยังไม่มีบทสรุป, 2555, [ออนไลน์], สืบค้นเมื่อ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2555, แหล่งที่มา: http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1347283737&grpid=&catid=19&subcatid=1904.

¹⁰ศติน เฉลิมลาภ, เหตุผลในการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์, (นนทบุรี: สมอลล์ ไทเกอร์ ดีไซน์, 2556), พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 9-11.

เมือง จังหวัดนครสวรรค์ ผลประชาพิจารณ์สรุปว่า “ประชาชนมีความต้องการเชื่อมแม่วงก์”¹¹ โดยการทำประชาพิจารณ์ ในครั้งนั้น ทางคณะกรรมการประชาพิจารณ์โครงการเชื่อมแม่วงก์ก็ได้จัดให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งฝ่ายที่สนับสนุน เชื่อมและฝ่ายที่คัดค้านเชื่อมอย่างรอบด้าน แต่ก็ยังมีบางประเด็นที่ยังเป็นที่น่ากังวล จึงทำให้ทางคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมได้มีมติให้มีการนำวิธีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ (Strategic Environmental Assessment : SEA) มาใช้ในการศึกษา EIA เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในเขตอุทยาน แห่งชาติและประชาชนน้อยที่สุด ในปี พ.ศ.2550 ทางกรมชลประทานจึงได้ทำการวางจ้างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทำการศึกษา SEA โครงการเชื่อมแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ให้แล้วเสร็จในปี พ.ศ.2552

การประชุมของคณะกรรมการชำนาญการในเดือนมีนาคม พ.ศ.2554 ได้มีคำสั่งให้ทางกรมชลประทานจัดทำ รายงาน EHIA* (Environmental Health Impact Assessment) โดยให้นำรายงาน SEA เข้าไปร่วมวิเคราะห์ด้วย ทาง กรมชลประทานจึงมีการว่าจ้างบริษัท ครีเอทีฟ เทคโนโลยี จำกัด ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2554 ซึ่งในช่วงปลายปี พ.ศ. 2554 ที่ทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั่นเอง ได้เกิดเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่และมีพื้นที่ประสบภัยทั่วทุกภาค ของประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางที่ประสบอุทกภัยเป็นเวลานาน จนทำให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้นพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ถือว่าเป็นพื้นที่ที่เกิดอุทกภัยหนักที่สุดในรอบ 70 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์อุทกภัยกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ.2485 อุทกภัยในครั้งนี้จึงก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหนัก ทั้งภาค เกษตรกรรม อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และสังคม โดยต่อมารัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ประกาศพื้นที่อุทกภัยใน ครั้งนั้น รวมทั้งสิ้น 65 จังหวัด ซึ่งจังหวัดที่ถูกน้ำท่วมมากที่สุด คือ นครสวรรค์ นครศรีธรรมราช พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี พิจิตร และพิษณุโลก ตามลำดับ โดยแต่ละจังหวัดที่กล่าวมาในข้างต้นมีพื้นที่น้ำท่วมเกิน 1 ล้านไร่ ขึ้นไป¹²

หลังจากการเกิดเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่ ในปี พ.ศ.2554 ทางรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ก็ได้เกิด การตระหนักถึงความรุนแรงของอุทกภัย ที่ก่อให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง ทั้งบ้านเรือนของประชาชน สวน ไร่ นา และยังส่งผลต่อโรงงานอุตสาหกรรมทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ทำให้ทางรัฐบาลต้องออกนโยบายที่ช่วยเหลือและ เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งคิดหาแนวทางในการป้องกันปัญหาอุทกภัยและการบริหารจัดการน้ำให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำและแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประเทศ ซึ่ง โครงการเชื่อมแม่วงก์ ก็ถือว่าเป็นโครงการหนึ่งที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ดังกล่าว จึงได้นำโครงการเชื่อมแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ กลับมาพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี โดยคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติงบประมาณเพื่อก่อสร้าง เชื่อมแม่วงก์จำนวน 13,000 ล้านบาท โดยใช้เวลาการก่อสร้าง 8 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555-2562 เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2555¹³ และการดำเนินงานในช่วงนี้ของหน่วยงานราชการที่มีความรับผิดชอบดำเนินโครงการเชื่อมแม่วงก์ ได้มีการดำเนินการอย่างรวดเร็วและทางรัฐบาลก็ได้มีการปรับเปลี่ยนบุคคลในคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด เพื่อให้

¹¹คณะกรรมการประชาพิจารณ์โครงการเชื่อมแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์, รายงานการประชาพิจารณ์โครงการเชื่อมแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์, 2543.

* EHIA มาจากคำว่า “Environmental Health Impact Assessment” หมายถึง กระบวนการที่ใช้เพื่อคาดการณ์ถึงผลกระทบที่ อาจเกิดขึ้นจากแผนงาน หรือโครงการที่มีต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และการกระจายของผลกระทบ ในกลุ่มประชากร และการ ประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ จะกำหนดถึงกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการผลกระทบเหล่านั้น (ศศิน เฉลิมลาภ, 2556 : 15) ตาม รัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 67 กำหนดไว้ว่า โครงการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและ สุขภาพ ต้องดำเนินการศึกษาเพื่อหาทางลดผลกระทบและให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในตอนแรกเรียกว่า EIA (Environmental Impact Assessment) ต่อมาในปี พ.ศ.2552 รัฐบาลได้นำการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพ หรือที่เรียกว่า HIA (Health Impact Assessment) จึงกลายมาเป็น EHIA (รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ) (วิดิพันธ์ พัฒนมงคล, 2556 : 93)

¹²สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ, (2554), ตารางแสดงพื้นที่น้ำท่วมรายจังหวัด (มกราคม-ตุลาคม 2554)[ออนไลน์], สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม พ.ศ.2557, แหล่งข้อมูล : <http://www.thaiwater.net/current/flood54.html>.

¹³เสมอชน ธนพัธ, ลัก ลวง พราง เชื่อมแม่วงก์, 2555, [ออนไลน์], สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2555, แหล่งที่มา: <http://www.greenworld.or.th/greenworld/local/1738>.

โครงการเชื่อมแมงก๋ผ่านการศึกษาให้เร็วที่สุด และเมื่อวันที่ 13-14 มีนาคม พ.ศ.2555 ได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยจำนวน 2 กลุ่ม ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียในขั้นตอนการประเมินผลและจัดทำรายงาน EHIA โดยนำผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยมาประกาศในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2555 ณ หอประชุมรวมใจโรงเรียนลาดยาววิทยาคม อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผลที่ประกาศออกมา คือ ประชาชนมีความต้องการให้มีการสร้างเชื่อมแมงก๋ ซึ่งผลการแสดงความคิดเห็นในหลายครั้งที่ผ่านมา ประชาชนมีความต้องการเชื่อมแมงก๋ แต่ทางกรมชลประทานก็ยังไม่สามารถดำเนินการสร้างเชื่อมได้ เพราะยังถูกขบวนการคัดค้านโครงการเชื่อมแมงก๋คัดค้านมาอย่างต่อเนื่อง

ขบวนการคัดค้านโครงการเชื่อมแมงก๋ ประกอบไปด้วยคนที่มาจากหลากหลายอาชีพ มาจากหลายชนชั้น มีทั้งนักศึกษา นักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย พ่อค้าแม่ค้า รวมตัวกันขึ้นมาแบบเฉพาะกิจ เช่น กลุ่มที่เคลื่อนไหวในโลกอินเทอร์เน็ต กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไม่เอาเชื่อมกลุ่มคนในพื้นที่ไม่เอาเชื่อมแมงก๋ เป็นต้น รวมทั้งยังมีกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อทำงานเกี่ยวกับงานอนุรักษ์ธรรมชาติอยู่แล้ว เช่น มูลนิธิสืบนาคะเสถียร คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมภาคเหนือตอนล่าง สมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่าสากล (WCS) ประเทศไทย เป็นต้น ทำให้ขบวนการคัดค้านโครงการเชื่อมแมงก๋ออกมาเคลื่อนไหวมีการรวมตัวกันอย่างหลากหลาย แต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ การคัดค้านโครงการเชื่อมแมงก๋ เพราะโครงการเชื่อมแมงก๋เป็นโครงการที่จะสร้างในเขตอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่มีความอุดมสมบูรณ์ และยังถือว่าเป็นรอยต่อกับเขตอุทยานรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2534) เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้ง ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ทางธรรมชาติแห่งแรกของประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้เป็นมรดกโลก ซึ่งพื้นที่ที่จะมีการสร้างเชื่อมแมงก๋ คือ พื้นที่ที่มีความสำคัญทางระบบนิเวศน์มาก ถือเป็นหัวใจของผืนป่าทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้ง เนื่องจากถ้ามีการสร้างเชื่อมแมงก๋ ลำธารต่าง ๆ และแก่งนกยูง ซึ่งถือว่าเป็นบริเวณหากินของสัตว์ป่าก็จะถูกน้ำท่วมทั้งหมด พื้นที่ในการหากินของสัตว์ป่าก็จะถูกแยกออกเป็น 2 ผัง ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพแหล่งอาหารและการผสมพันธุ์ของสัตว์ป่าเกิดขึ้นได้ยากขึ้น อาจนำไปสู่การสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าบางชนิด เช่น เสือโคร่งนกยูง เป็นต้น ซึ่งในรายงาน EHIA ก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงสัตว์ป่าที่กำลังได้รับการอนุรักษ์ในผืนป่าแห่งอีกด้วย

ซึ่งการเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของขบวนการคัดค้านกลุ่มนี้ ได้สร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายของรัฐไม่มากนักน้อย เพราะทางขบวนการทางสังคมกลุ่มนี้ได้กระทำการรวมหมู่และใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ เช่น ยุทธวิธีตามช่องทางการเมืองปกติ ด้วยการยื่นจดหมายเรื่อง “ขอคัดค้านโครงการก่อสร้างเชื่อมแมงก๋ในเขตอุทยานแห่งชาติแมงก๋” ยื่นต่อนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ.2555 แต่ก็ประสบกับความล้มเหลว ทำให้เกิดการคิดค้นยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ ขึ้นมาอย่างหลากหลายยุทธวิธี เช่น การร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกของขบวนการทางสังคมกลุ่มนี้และผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจ เช่น กลุ่มชาวบ้านต่อต้านเชื่อมแก่งเสือเต้น ประชาชนที่ได้รับทราบกิจกรรมการเดินทางจากสื่อต่าง ๆ ก็ได้มีการนำอาหาร น้ำ ยาและปัจจัยอื่น ๆ มามอบให้แก่ขบวนการคัดค้านกลุ่มนี้เพื่อช่วยเป็นกำลังใจและเป็นกำลังใจทางร่างกายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคัดค้านโครงการเชื่อมแมงก๋อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น ซึ่งคนเหล่านี้เริ่มรู้สึกคล้อยตามกับเป้าหมายของขบวนการทางสังคมกลุ่มนี้มากขึ้น ด้วยยุทธวิธีการออกเดินเท้าจากป่าสู่เมือง (แมงก๋-กรุงเทพ) ตั้งแต่วันที่ 10-22 กันยายน พ.ศ.2556 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 13 วัน คิดเป็นระยะทาง 388 กิโลเมตร¹⁴ ผลกระทบที่เกิดจากการเดินเท้านี้ ทำให้ทาง สผ. ต้องทำการพิจารณารายงาน EHIA โครงการเชื่อมแมงก๋อย่างรอบคอบและรอบด้าน พร้อมทั้งให้มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม นโยบายการสร้างเชื่อมแมงก๋ที่รัฐบาลต้องการดำเนินการต่อจึงต้องหยุดชะงักลงเป็นการชั่วคราว

¹⁴ เมธิรา เกษมสันต์, “ไอ้พวกนักอนุรักษ์ กับการเดินทางเท้า สู่ 388 กิโลเมตร จากป่าเมือง,” ค.คน, (ปีที่ 8 ฉบับที่ 11 (94), 2556), หน้า 46-47.

ช่วงเดือนมกราคม พ.ศ.2555 ทางรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ออกพระราชกำหนดให้กระทรวงการคลังทำการกู้เงิน เพื่อการวางระบบในการบริหารจัดการน้ำ โดยประกาศเป็น “เรื่องเร่งด่วน” ต่อมาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2555 รัฐบาลจึงได้มอบหน้าที่ให้คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) ร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศทำการชักชวนให้บริษัทเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศให้มายื่นข้อเสนอแนวคิดโครงการเพื่อการออกแบบและการก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย จำนวน 9 โมดูล ภายใต้กรอบวงเงิน 3.5 แสนล้านบาท¹⁵ และพบว่าโครงการเชื่อมแม่วงก์ก็ถูกบรรจุให้อยู่ในประจำโมดูล A1 โดยมีการกำหนดระยะเวลาการสร้างไม่เกิน 5 ปีงบประมาณไม่เกิน 48,550.894 ล้านบาท ซึ่งประกอบไปด้วยอ่างเก็บน้ำ จำนวน 18 แห่ง¹⁶ และทำการเปลี่ยนชื่อจาก “โครงการเชื่อมแม่วงก์” เป็น “โครงการอ่างเก็บน้ำแม่วงก์” แต่การทำความเข้าใจและการสื่อสารภายในพื้นที่รับน้ำชลประทานก็ยังคงใช้ชื่อเรียกว่า “เชื่อมแม่วงก์” เช่นเดิม จากการร่วมกันพิจารณาของขบวนการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ก็ยิ่งแสดงถึงความน่ากังวลในการดำเนินนโยบายโครงการเชื่อมแม่วงก์เป็นอย่างมาก เพราะการพิจารณารายงาน EHIA ของโครงการเชื่อมแม่วงก์ก็ยังไม่เสร็จสิ้น และพื้นที่รับน้ำชลประทานของโครงการเชื่อมแม่วงก์บางส่วนก็ยังคงถูกทับซ้อนกับพื้นที่การก่อสร้างคลองผันน้ำ (Flood Diversion Channel) ด้านฝั่งตะวันตก ประจำโมดูล A5 (เพ็งอ้ง) ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงชื่อโครงการไปและประชาชนในพื้นที่รับน้ำชลประทานบางส่วนก็ยังไม่ทราบข้อมูลที่ชัดเจนเหล่านี้ ทำให้การเคลื่อนไหวคัดค้านของขบวนการคัดค้านกลุ่มนี้ก็ยังดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และยังมีการติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในโครงการเชื่อมแม่วงก์อย่างต่อเนื่องเช่นกัน เพื่อทำการระดมความคิดและคิดค้นยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการนี้ต่อไป

ดังนั้น บทความนี้ต้องการนำเสนอถึงยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ.2554-2557) ว่ามียุทธวิธีในรูปแบบใดบ้าง รวมไปถึงการวิเคราะห์ผลของยุทธวิธีที่นำมาใช้ในการเคลื่อนไหวคัดค้านของขบวนการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ.2554-2557) ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร (น้ำ) ที่ได้รับความสนใจจากประชาชนโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง

ยุทธวิธีของขบวนการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์

โครงการเชื่อมแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นโครงการที่มีการดำเนินการศึกษาและนำไปสู่ประเด็นความขัดแย้งในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในช่วงแรกของการดำเนินนโยบายนี้ คู่ความขัดแย้งจะอยู่ที่ตัวของรัฐบาลกับประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ที่จะมีการสร้างเขื่อน เนื่องจากพื้นที่การสร้างเขื่อนแม่วงก์ในช่วงเวลานั้น คือ บริเวณเขชนกกัน มีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ 200 กว่าหลังคาเรือน¹⁷ แต่ในเวลาต่อมาทางกรมชลประทานได้ทำการเลือกจุดที่จะสร้างสันเขื่อนแม่วงก์ คือ บริเวณเขสบกก แทนบริเวณเขชนกกัน ซึ่งในบริเวณนั้นไม่มีประชาชนอาศัยอยู่และเป็นพื้นที่การดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติ แม่วงก์ ที่ มว.4 (แม่เรว) ตำบลแม่เล่ย์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้คู่ขัดแย้งถูกเปลี่ยนมาเป็นรัฐบาลกับองค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแทน และในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร คู่ของความขัดแย้งในประเด็นเรื่องโครงการเชื่อมแม่วงก์ก็ขยายตัวมากขึ้น จาก

¹⁵ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี, การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, 2556.

¹⁶ คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.). สำนักนายกรัฐมนตรี, โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำอย่างเหมาะสมและยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปิง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก Module A1, 2556.

¹⁷ สมภาษณ์ แกนนำฝ่ายคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์คนที่ 1, เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2557, นครสวรรค์.

รัฐบาลกับองค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาเป็นรัฐบาลกับขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ (ซึ่งเป็นการแสดงความร่วมมือกันระหว่างองค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและประชาชนโดยทั่วไป)

จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ เอกสารจากทางหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากภาคสนาม เมื่อนำมาวิเคราะห์กับทฤษฎีขบวนการทางสังคมแนวใหม่ พบว่า ยุทธวิธีของขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ.2554-2557) นั้น มีด้วยกันอยู่ 2 รูปแบบ ตามการแบ่งรูปแบบของยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ โดย ประภาส ปิ่นตบแต่ง คือ

1. ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ (Convention)
2. ยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruption)

จากการเคลื่อนไหวคัดค้านของขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ.2554-2557) ไม่ได้มีการเลือกใช้ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง (Violence) เพราะทางองค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ต้องการให้เกิดการสูญเสียทั้งทางทรัพย์สินและร่างกาย จึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันกับสมาชิกขององค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการคัดค้านยุทธวิธีการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ขึ้นมา แต่ผู้เขียนจะกล่าวถึงยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติเท่านั้น

ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ

การรวมตัวในเบื้องต้นเริ่มมาจากเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 28 องค์กร (ข้อมูล ณ วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2556) ได้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือในการคัดค้านยุทธวิธีในการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นับตั้งแต่หลังปลายปี พ.ศ.2554 เป็นต้นมา จากตัวแทน 14 กลุ่ม ของเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ผู้ศึกษาได้คัดเลือกไว้ มีการเลือกใช้ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ 4 ยุทธวิธี ทั้งที่เป็นการทำในนามมูลนิธิ/สมาคม/กลุ่ม ที่ทำการคัดค้านในเชิงเดี่ยว และที่เป็นการทำในนามเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการเลือกใช้ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกตินั้น จะเป็นการดำเนินการเคลื่อนไหวต่อพื้นที่ทางการเมืองเป็นสำคัญ แต่ก็มีมีการส่งทอดข้อมูลไปยังพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมเสมอ เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นอย่างไร การใช้ยุทธวิธีในการดำเนินการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ในพื้นที่ทางการเมือง มีดังนี้

1. ยุทธวิธีการทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง

จากการศึกษา พบว่า มีการทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเขื่อนแม่วงก์ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ไปยื่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและยื่นต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมกันของเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้มูลนิธิสืบนาคะเสถียรเป็นตัวแทนหลักในการดำเนินการยื่นหนังสือทั้งที่เป็นการยื่นแบบเป็นทางการและยื่นแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งจากจำนวนหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเขื่อนแม่วงก์ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทั้งหมด มีอยู่เป็นจำนวนหลายฉบับ จนไม่สามารถรวบรวมได้อย่างชัดเจน เพราะยังมีการยื่นจดหมายที่เป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือการส่งหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง ผ่านทาง E-mail อีกด้วย (เจ้าหน้าที่มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, สัมภาษณ์) ผู้ศึกษาจึงรวบรวมหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเขื่อนแม่วงก์ มาเฉพาะที่เป็นแบบเป็นทางการเท่านั้น ซึ่งการทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเขื่อนแม่วงก์ ในบางครั้ง ทางมูลนิธิสืบนาคะเสถียรจะติดต่อกับตัวแทนของสมาชิกเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อขอความร่วมมือในการลงนามในหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเขื่อนแม่วงก์ ในแต่ละฉบับ โดยให้คุณรตยา จันทรเทียร หรือคุณศุภิน เฉลิมลาภ เป็นตัวแทนหลักในการลงนามในหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเขื่อนแม่วงก์ เนื่องจากมีการปรึกษาหารือในนามเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้วว่า การทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเขื่อนแม่วงก์ สามารถดำเนินการในนามเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมได้ทันที เพียงแต่มีการติดต่อทางโทรศัพท์หรือพูดคุยกันในระยะเวลานวดเร็วว่าจะทำหนังสือร้องเรียน/ ทักท้วง โครงการเชื่อมแม่วงก์ และเกือบทุกครั้งที่ทำกรยื่นหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง ไปยื่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และยื่นต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้น ทางมูลนิธิสืบนาเคเสถียรก็จะทำการเผยแพร่หนังสือฉบับนั้น ที่คิดว่าเป็นหนังสือที่มีความสำคัญลงในโลกออนไลน์อีกด้วย เพื่อแสดงถึงเป้าหมายและการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ ในประชาชนโดยทั่วไปหรือพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมได้รับทราบ

ผู้ศึกษาสามารถรวบรวมหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเชื่อมแม่วงก์ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ.2554-2557) ที่เป็นทางทักท้วงนั้น แสดงให้เห็นว่า ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีความพยายามที่จะทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเชื่อมแม่วงก์ มาโดยตลอด และการทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วงนั้น ก็จะให้ทางมูลนิธิสืบนาเคเสถียรเป็นตัวแทนในการเขียนหนังสือ รวมไปถึงการยื่นหนังสือ¹⁸ การจัดทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเชื่อมแม่วงก์ นั้นจะเป็นการเคลื่อนไหวอยู่ภายในพื้นที่ทางการเมืองเป็นหลัก เพราะเป็นพื้นที่ที่มีหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่ในการรับผิดชอบดำรงอยู่ เป็นการเคลื่อนไหวคัดค้านที่ถูกต้องตามกฎหมาย

2. ยุทธวิธีการดำเนินคดีความตามขั้นตอนของกฎหมาย

การเลือกใช้ยุทธวิธีการดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย ในการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ของ ขบวนการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ.2554-2557) ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มอบหน้าที่ให้แก่ทางสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อนเป็นผู้ดำเนินการเป็นหลัก แต่ก็ยังมีการขอความช่วยเหลือจากสมาชิกของเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายเข้ามาทำงานร่วมกัน เพื่อหาช่องทางในการฟ้องร้องดำเนินคดีทางกฎหมายกับรัฐบาลหรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบายของรัฐที่อาจไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือมีการทุจริตในการดำเนินโครงการ ในกรณีเชื่อมแม่วงก์ก็เช่นกัน คณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้มีมติเห็นชอบในหลักการให้ดำเนินโครงการก่อสร้าง โครงการเชื่อมแม่วงก์ เพื่อแก้ปัญหาหน้าท่วมและน้ำแล้ง โดยใช้งบประมาณก่อสร้างทั้งหมด 13,280 ล้านบาท ใช้ระยะเวลาในการก่อสร้าง 8 ปี ผูกพันงบประมาณ 2555 ถึงปีงบประมาณ 2562¹⁹

ซึ่งในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำและแก้ไขปัญหาอุทกภัยของประเทศ นำโดย กยท. ได้จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มีทั้งหมด 10 โครงการ 9 โมดูล ซึ่งโครงการเชื่อมแม่วงก์ ก็สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ดังกล่าว และถูกบรรจุอยู่ในโมดูล A1 และมีพื้นที่ทับซ้อนกับการก่อสร้างทางผันฝั่งน้ำตะวันออก โมดูล A5 และตัวเล่มรายงาน EHIA โครงการเชื่อมแม่วงก์ ณ ขณะนั้น ก็ยังไม่สมบูรณ์และยังไม่ผ่านการพิจารณาจาก คชก. และ กก.วล. ตามลำดับ แต่ทางคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้เห็นชอบอนุมัติโดยหลักการเรื่องงบประมาณการก่อสร้างโครงการเชื่อมแม่วงก์ไปเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2555 ซึ่งเป็นการเร่งรัดขั้นตอนทางกฎหมายในการพิจารณารายงาน EHIA ของโครงการหรือกิจการ 11 ประเภท ตามประกาศของกฎกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมองว่ารัฐบาลกำลังดำเนินนโยบายที่ผิดกฎหมาย เร่งรีบและเร่งรัดขั้นตอนทางกฎหมาย จนไม่คำนึงถึงการพิจารณารายงาน EHIA จาก คชก. และ กก.วล. แต่อย่างใด ทำให้มีการประเมินสถานการณ์ได้ว่า การพิจารณารายงาน EHIA โครงการเชื่อมแม่วงก์ ที่เกิดขึ้นในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2556 ณ สผ.

¹⁸ สัมภาษณ์ สุรยุทธ รุทธะกาญจน์, ตัวแทนจากกลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อม, เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ.2557, อุทัยธานี.

¹⁹ กลุ่มงานสิ่งแวดล้อมโครงการ สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 เมษายน 2555, 2558.

¹⁹ สัมภาษณ์ หาญณรงค์ เยาวเลิศ, ประธานมูลนิธิบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ, เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2557, เชียงใหม่.

นั้น ทาง คชก. คงจะมีมติที่ประชุมให้รายงาน EHIA โครงการเชื่อมแม่วงก์ ผ่านการพิจารณาได้โดยง่าย และยังมีการสับเปลี่ยนผู้ทรงคุณวุฒิบางด้านออกไป เพื่อให้การพิจารณารายงาน EHIA โครงการเชื่อมแม่วงก์ ผ่านการพิจารณาได้ง่ายขึ้น ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มีการนัดประชุมด่วน เพื่อคัดค้านยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวกัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ ที่ต้องลงทุนและลงแรงมากกว่าการทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วง โครงการเชื่อมแม่วงก์ จึงได้นำยุทธวิธีการเดินเท้าคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ (ซึ่งเป็นยุทธวิธีรูปแบบหนึ่งในยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงลำดับถัดไป) และเลือกใช้ยุทธวิธีการดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย โดยการฟ้องร้องดำเนินคดีกับนายกรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร, กยณ., กบอช. และ กบอ. ในการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ 3.5 แสนล้านบาท ซึ่งโครงการเชื่อมแม่วงก์ก็ถูกบรรจุในโครงการนี้ด้วย

ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ.2556 ศาลปกครองกลางพิพากษาให้รัฐบาลกลับไปรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และจัดทำการศึกษา EIA/EHIA ของโครงการต่าง ๆ ที่ถูกบรรจุลงในโครงการขนาดใหญ่ 3.5 แสนล้านบาท ก่อนที่จะมีการลงนามในสัญญาว่าจ้างบริษัทเอกชนที่ชนะการประมูลของทั้ง 9 โมดูล ตามที่นายศรีสุวรรณ จรรยา นายกสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน และกลุ่มประชาชน รวม 45 คน ยื่นฟ้องนายกรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร, กยณ., กบอช. และ กบอ.²⁰ ซึ่งจากคำสั่งศาลส่งผลให้รัฐบาลต้องจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นทุกจังหวัดในประเทศไทย มีการดำเนินการในช่วงวันที่ 15 ตุลาคม ถึง 6 ธันวาคม พ.ศ.2556 แต่เนื่องจากทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรโดยส่วนรวมของประเทศ ดังนั้น การรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายใด ๆ ที่ต้องเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้น จึงต้องดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างรอบคอบและศึกษาอย่างรอบด้าน

แต่จากการที่ผู้ศึกษาเข้าไปสังเกตการณ์การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2556 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (ซึ่งถือว่าเป็นเวทีหนึ่งที่ทางรัฐบาลได้จัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นตามคำสั่งของศาลปกครองกลาง) พบว่า เป็นเวทีที่ทางฝ่ายรัฐบาลได้จัดมวลชนในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเอาไว้แต่ต้นแล้ว และมีการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมฟังความคิดเห็น คนละ 400 บาท ซึ่งจากการสอบถามประชาชนที่มาเข้าร่วมฟังในวันนั้น พบว่า เป็นบุคคลที่ทางหน่วยงานราชการของรัฐและท้องถิ่น ส่งมาเป็นตัวแทนในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ผลของการแสดงความคิดเห็นนั้นออกมาว่า “เห็นด้วยกับโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท” และมีการกีดกันประชาชนบางส่วนไม่ให้เข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นให้อยู่ด้านนอกห้องประชุม นอกจากนี้ ตัวแทนของขบวนการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ก็ได้เข้าร่วมในเวทีนั้นด้วย แต่ถูกจำกัดเวลาในการแสดงความคิดเห็น มีการนำกำลังตำรวจเข้ารีดและยึดเอกสารการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ จากตัวแทนจากขบวนการคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ ในช่วงเวลาที่ทำให้ประชาชนที่มีความสนใจร่วมแสดงความคิดเห็นนั้น ก็มีแต่การพูดถึงการก่อสร้างเชื่อมแม่วงก์ ไม่มีการพูดถึงโครงการอื่น ๆ ที่ถูกบรรจุอยู่ในโมดูลต่าง ๆ ที่ต้องใช้พื้นที่ใกล้เคียง อาทิ นครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชร เป็นต้น ว่ามีโครงการใดบ้าง มีกระบวนการในการศึกษาและการก่อสร้างอย่างไร ทำให้เวทีนี้กลายเป็นเวทีขึ้นชมรัฐบาลที่จะก่อสร้างโครงการเชื่อมแม่วงก์ แทนที่จะเป็นเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ซึ่งจากการที่รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้น ก็เกิดขึ้นคล้ายกันทั่วประเทศ แม้ว่าบางเวทีที่จัดรับฟังความคิดเห็นจะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่และมีการประท้วงคัดค้านอยู่ตลอดเวลาการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น เช่น เวทีรับความคิดเห็นที่จังหวัดอุทัยธานี เป็นต้น แต่คุณสุพจน์ โตวิจักษณ์ชัยกุล ดำรงตำแหน่ง

²⁰ สัมภาษณ์ หาญณรงค์ เยาวเลิศ, ประธานมูลนิธิบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ, เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2557, เชียงใหม่.

เลขาธิการของ สบอช. ได้ระบุชัดเจนว่า “แม้จะมีการคัดค้าน แต่โครงการนี้จะเดินหน้าต่อไป” (เพ็งอ้าง) ทำให้เกิดกระแสการคัดค้านในการดำเนินเวทีรับฟังความคิดเห็นของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท เป็นอย่างมาก ซึ่งผู้ศึกษามองว่าเป็นการตอบโต้ของประชาชนที่มีความหลากหลายและมีความกว้างขวางต่อวิกฤตการณ์ที่เกิดจากการพัฒนา ซึ่งเข้าไปสู่การชี้นำของชนชั้นท้องถิ่น แสดงให้เห็นว่าระบบการเมืองปกติของประเทศไทยที่ 3 นั้น ประสพกับความล้มเหลว การมีส่วนร่วมจึงกลายมาเป็นมายาคติ (Myth) หรือเป็นเพียงพิธีกรรมที่รัฐจัดทำขึ้นมา เพื่อให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งการมีส่วนร่วมในกรณีนี้ไม่ใช่การมีส่วนร่วมจากการเลือกตั้ง แต่เป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจากการแสดงความคิดเห็นของโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท ซึ่งผู้ศึกษามองว่าไม่ใช่การมีส่วนร่วมตามกฎหมายรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง

ทำให้ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่นำโดยคุณศรีสุวรรณ จรรยา นายกสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน ทำการฟ้องร้องนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (รักษาการนายกรัฐมนตรี) กับพวกรวม 4 คน ต่อศาลปกครองสูงสุดเป็นขั้นตอนต่อไป เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2557 ศาลปกครองสูงสุดได้แถลงปิดคดี กรณีที่นายศรีสุวรรณ จรรยา นายกสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน ยื่นฟ้องนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (รักษาการนายกรัฐมนตรี) กับพวกรวม 4 คน เพื่อขอให้มีคำสั่งทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองหรือเพิกถอนประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 3.5 แสนล้านบาท โดยมีคำพิพากษาว่า การดำเนินนโยบายนี้สามารถทำได้ และให้ทางรัฐบาลไปดำเนินการทำประชาพิจารณ์ให้ถูกต้องตามกฎหมาย การยื่นฟ้องของนายกสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อนจึงถือว่าตกไป ซึ่งการดำเนินการฟ้องร้องทางกฎหมายก็เป็นการเคลื่อนไหวคัดค้านในพื้นที่ทางการเมืองเช่นเดียวกันกับการทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วงโครงการเขื่อนแม่วงก์ เช่นกัน

การดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย ด้วยการฟ้องร้องของคุณศรีสุวรรณ จรรยา นายกสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน ที่เป็นตัวแทนจากเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำการฟ้องร้องนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (รักษาการนายกรัฐมนตรี) กับพวกรวม 4 คน เข้าฟ้องร้องไปยังศาลปกครองกลางและศาลปกครองสูงสุดนั้น ทำได้แค่เพียงชะลอเวลาให้รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท ดำเนินการตามขั้นตอนในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นให้ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น เป็นการชะลอเวลาให้ขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ ที่นำโดยเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้หยุดพัก เพื่อเตรียมตัวในการสืบค้นข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาทำการคัดค้านโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท และคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ในลำดับต่อไป แต่เนื่องจากยุทธวิธีในการนำข้อมูลต่าง ๆ ไปดำเนินคดีทางกฎหมาย ด้วยการฟ้องร้องดำเนินคดีนั้น เป็นยุทธวิธีที่สำคัญ จึงไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลออกมาได้ทั้งหมด²¹

หลังจากทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มีการปรึกษาหารือที่จะใช้ยุทธวิธีการเดินเท้า นำโดยคุณศุภิน เฉลิมลาภ เลขาธิการมูลนิธิสืบนาคะเสถียรเป็นหลัก เพื่อคัดค้านมาตรฐานการทำงานของ สผ. และคัดค้านการพิจารณารายงาน EHIA โครงการเขื่อนแม่วงก์ ที่จะเกิดขึ้น ด้วยการเดินเท้าในช่วงวันที่ 10-22 กันยายน พ.ศ.2556 ระหว่างนั้น นำโดย ดร.สมิทธิ์ ตุงคะสมิต ประธานเครือข่ายสื่ออาสาภาคประชาชนเพื่อสิ่งแวดล้อม (Green Move Thailand) ได้สร้างแคมเปญรณรงค์หยุดโครงการเขื่อนแม่วงก์บนโลกออนไลน์ คือ www.change.or.th เพื่อให้ประชาชนในโลกออนไลน์ที่ได้รับข่าวสารการคัดค้านและรู้สึกเห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ในโลกออนไลน์ เข้าไปลงรายชื่อคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ เพื่อที่จะนำรายชื่อดังกล่าวไปมอบแก่รัฐบาลและองค์กรสหประชาชาติ มีประชาชนโดยทั่วไปเข้าไปร่วมลงชื่อผ่านเว็บไซต์นี้ จำนวน 123,364 รายชื่อ (ข้อมูล ณ วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2556) เป็นยุทธวิธีที่ต่อเนื่องมาจากการใช้ยุทธวิธีการเดินเท้าคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์

²¹ ศรีสุวรรณ จรรยา, แม่วงก์ กด Like No Dam, (ศาลาบันมี โครงการ Banana Family Park (ซอยอารีย์)) เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2555, เวทีเสวนาทางวิชาการ.

ภายใต้กิจกรรมที่ชื่อว่า “เดิน-ยีน-หยุดเชื่อมแม่วงก์” ในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2556 ซึ่งเป็นการแสดงพลังจากคนในโลกออนไลน์ ที่นำผลมาปฏิบัติได้ในโลกออฟไลน์ ซึ่งถูกต้องตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอีกด้วย และยังเป็นການนำคนในพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อทำการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ ในพื้นที่ทางการเมืองในลำดับต่อไป

3. ยุทธวิธีทางวิชาการ

จากการใช้ยุทธวิธีในการทำหนังสือร้องเรียน/ทักท้วงและการใช้ยุทธวิธีการดำเนินคดีความตามขั้นตอนของกฎหมายนั้น ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ยังคิดค้นยุทธวิธีที่ใช้ข้อมูลทางวิชาการเข้ามาช่วยเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์อีกด้วย เพราะทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ประเมินแล้วว่า การเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ต้องมีการใช้ข้อมูลทางวิชาการเข้ามาต่อสู้ เนื่องจากพื้นที่ที่จะมีการสร้างเชื่อมแม่วงก์นั้น ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญจากความหลากหลายทางชีวภาพของการสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก เป็นหัวใจของผืนป่า ณ ตรงนั้น และเป็นจุดที่เดิมออกซิเจนให้กับน้ำบริเวณลำน้ำแม่วงก์ คือ บริเวณแก่งลานนกยูง²² และในพื้นที่ที่จะกลายเป็นอ่างเก็บน้ำนั้น จะต้องได้รับผลกระทบทั้งสัตว์ป่าและพืชเป็นอย่างมาก ซึ่งข้อมูลด้านสัตว์ป่า เช่น ประชากรเสือ นก กวางป่า เป็นต้น ที่เครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีนั้น ไม่ปรากฏและไม่ตรงกับข้อมูลที่อยู่ใน EHIA โครงการเชื่อมแม่วงก์ ทำให้ประเด็นนี้กลายเป็นจุดอ่อนของบริษัทที่ปรึกษา คือ บริษัท ศรีเอทีพี เทคโนโลยี จำกัด ต้องตอบคำถามประชาชนและเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ได้ว่า “ทำไมสัตว์บางประเภท ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์ที่สำคัญในพื้นที่ ไม่ปรากฏในรายงาน EHIA โครงการเชื่อมแม่วงก์”

จากข้อมูลทางวิชาการในการเข้าไปศึกษาในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่วงก์นั้น ได้รับความร่วมมือจากหลายองค์กร/หน่วยงานราชการ/เอกชน/มหาวิทยาลัย มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ มาโดยตลอด ตั้งแต่ก่อนเกิดอุทกภัยปลายปี พ.ศ.2554 เป็นการเก็บข้อมูลทางวิชาการที่เป็นระบบและรอบด้าน เช่น การศึกษาถึงประชากรนกที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่จะกลายเป็นอ่างเก็บน้ำของโครงการเชื่อมแม่วงก์ โดยคุณวิชา นรงค์ศรี (สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย), การศึกษาโครงการสำรวจทรัพยากรสัตว์ป่าบริเวณพื้นที่โครงการเชื่อมแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยคุณสมโภชน์ ดวงจันทราศิริ (กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช), การศึกษาเรื่องเสือโคร่งและเหยื่อ โดย Dr. Robert Steinmetz, Program Technical Specialist Biologist WWF-ประเทศไทย, การสำรวจเส้นทางน้ำแม่วงก์ โดยมูลนิธิสิรินทราเคสเสถียรร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ เป็นต้น ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้นำข้อมูลทางวิชาการไปนำเสนอในพื้นที่ทางการเมืองและในพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมมาโดยตลอด เพราะเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องการที่จะนำข้อมูลที่เชิงประจักษ์และถูกต้องตามหลักวิชาการมาเป็นอีกยุทธวิธีหนึ่งในการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์ หลังจากที่คณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้มีมติเห็นชอบโดยหลักการในการดำเนินโครงการเชื่อมแม่วงก์นั้น ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้มีการจัดเสวนาทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการที่ทางฝ่ายตนมี ให้กระจายออกไปยังประชาชนโดยทั่วไป และเพื่อแสดงการคัดค้านแบบไม่สุดโต่งจนเกินไป และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าทำไมทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องออกมาเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์มาโดยตลอด

จากการรวบรวมข้อมูลของผู้ศึกษา พบว่า การจัดเสวนาทางวิชาการในการให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการเชื่อมแม่วงก์นั้น ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะมอบหน้าที่หลักให้ทางมูลนิธิสิรินทราเคสเสถียรเป็นผู้ดำเนินการ โดยทางสมาชิกของเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลุ่มอื่น ๆ จะให้ความร่วมมือทางด้านข้อมูลทางวิชาการเป็นหลัก และส่งตัวแทนมาเป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ในการ

²² สัมภาษณ์ ศศิน เฉลิมลาภ, เลขธิการมูลนิธิสิรินทราเคสเสถียร, เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2557, กรุงเทพมหานคร.

เสวนาครั้งนั้น ๆ อีกด้วย ซึ่งการจัดเสวนาในแต่ละครั้งทางมูลนิธิสืบน่าจะเสถียรก็จะพยายามที่จะนำข้อมูลทางวิชาการ เรื่องใหม่ ๆ ที่ค้นพบในพื้นที่อ่างเก็บน้ำโครงการเขื่อนแม่วงก์หรือเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกับโครงการเขื่อนแม่วงก์มา บรรยายให้ความรู้ โดยผู้ที่สามารถเข้าร่วมฟังในเสวนาแต่ละครั้งนั้น ไม่จำกัดเพศ อายุ การศึกษา คือ ประชาชนทั่วไป สามารถเข้าร่วมการฟังเสวนาได้ แม้กระทั่งฝ่ายที่สนับสนุนโครงการเขื่อนแม่วงก์ก็สามารถเข้าฟังได้เช่นกัน และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีตลอดการเสวนา จากการที่ผู้ศึกษาเข้าทำการสังเกตในงานเสวนาที่เกี่ยวข้องกับ โครงการเขื่อนแม่วงก์นั้น พบว่ามีแกนนำและประชาชนจำนวนหนึ่งที่สนับสนุนโครงการเขื่อนแม่วงก์มาร่วมรับฟังเสวนา ด้วย และได้แสดงความคิดเห็นในเวทีเสวนามาโดยตลอด (แต่ก็ไม่ได้ไปครบทุกครั้งที่มีการจัดเสวนาทางวิชาการ) แต่ เนื่องด้วยช่วงที่แสดงความคิดเห็นนั้น ฝ่ายแกนนำและประชาชนจำนวนหนึ่งที่สนับสนุนโครงการเขื่อนแม่วงก์ที่เป็น ตัวแทนในการออกไปแสดงความคิดเห็นนั้น ใช้อารมณ์และความรู้สึกว่าตนเองและเกษตรกรในพื้นที่ต้องเดือดร้อนจาก น้ำท่วมและน้ำแล้งมากเกินไปจน ทำให้ไม่นักวิชาการและ NGOs ต้องออกมาคัดค้าน แสดงให้เห็นว่าฝ่ายแกนนำและ ประชาชนจำนวนหนึ่งที่สนับสนุนโครงการเขื่อนแม่วงก์ไม่มีข้อมูลทางวิชาการมาตอบโต้กับทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนี่จึงกลายเป็นจุดอ่อนของประชาชนในพื้นที่ที่ทำการสนับสนุนโครงการเขื่อน แม่วงก์ และในทางกลับกันข้อมูลทางวิชาการที่เข้มข้นก็กลายมาเป็นจุดแข็งของทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการนำข้อมูลทางวิชาการออกมาตอบโต้กับรายงาน EHIA โครงการเขื่อนแม่วงก์ ได้เป็นอย่างดี

ตั้งแต่โครงการเขื่อนแม่วงก์กลับมาเป็นกระแสวิกฤต ทางเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจึงได้มีการจัดเวทีเสวนาทางวิชาการขึ้น ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2554-2557 ทั้งสิ้น 8 ครั้ง โดยการจัดเสวนาทาง วิชาการทุกครั้งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิกของเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ทั้งการประชาสัมพันธ์การจัดเวทีเสวนาทางวิชาการ ทั้งการมาเป็นวิทยากรในการบรรยายในหัวข้อต่าง ๆ และสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการนำมาเผยแพร่ให้แก่ประชาชนที่สนใจได้รับทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเขื่อนแม่วงก์ และทางองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังมีการช่วยกันเผยแพร่ข้อมูลความรู้และข่าวสาร เกี่ยวกับโครงการเขื่อนแม่วงก์ ให้กระจายสู่การรับรู้ของขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์และประชาชนโดยทั่วไป รวมไปถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบโครงการเขื่อนแม่วงก์อีกด้วย และยังมีการนำข้อมูลเกี่ยวกับ โครงการเขื่อนแม่วงก์ไปบรรยายในเวทีเสวนาที่จัดโดยองค์กรเอกชน/รัฐบาล ในเวทีเสวนาทางวิชาการอื่น ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ข้อมูลเหล่านี้ได้เผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวาง และนอกจากการใช้ยุทธวิธีการจัดเวทีเสวนาทางวิชาการแล้ว สมาชิกของเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังร่วมกันเขียนบทความทางวิชาการขึ้น โดย การเขียนบทความนั้นจะอิงกับมุมมองและความถนัดในแต่ละด้านของผู้เขียนเป็นสำคัญ ซึ่งบทความดังกล่าวเป็น บทความที่น่าเสนอข้อเท็จจริงและวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีในสาขาวิชาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

สรุปผล

จากการรวมตัวของขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ ที่ถูกริเริ่มจากองค์กรเครือข่ายอนุรักษ์ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม จำนวน 28 องค์กร นั้น ได้ขยายวงกว้างสู่การรับรู้ของประชาชนโดยทั่วไป และประกอบไปด้วยสมาชิก ที่มีความหลากหลาย ไม่ได้จำกัดอยู่ในแค่ฝ่ายนักอนุรักษ์เพียงฝ่ายเดียว ยังประกอบไปด้วย นักศึกษา พ่อค้าแม่ค้า สื่อมวลชน วัยรุ่น พนักงานออฟฟิศ เป็นต้น ทางขบวนการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์ยังได้มีการเคลื่อนไหวคัดค้าน โครงการเขื่อนแม่วงก์อย่างต่อเนื่อง และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสื่อมวลชนในการประชาสัมพันธ์การ เคลื่อนไหวอีกด้วย โดยการเลือกใช้ยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ ซึ่งเป็นยุทธวิธีที่ไม่ละเมิดกฎหมายและ ได้รับการยอมรับจากพื้นที่ทางการเมืองอีกด้วย แต่การเคลื่อนไหวด้วยยุทธวิธีนี้ดึงดูดประชาชนโดยทั่วไปได้ไม่มากนัก จึงต้องมีการเลือกใช้ยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ คือ ยุทธวิธีในการเดินเท้าคัดค้าน EHIA โครงการ

เขื่อนแม่วงก์ เข้ามาเคลื่อนไหลคู้ขนานกันไป เพื่อให้การเคลื่อนไหลด้วยยุทธวิธีในรูปแบบต่าง ๆ เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งในพื้นที่ทางการเมืองและพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.). สำนักนายกรัฐมนตรี. โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำอย่างเหมาะสม และยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปิง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก Module A1, 2556.

คณะกรรมการประชาสัมพันธ์โครงการเขื่อนแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์. รายงานการประชาสัมพันธ์ โครงการเขื่อนแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์, 2543.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2542.

จิตพันธ์ พัฒนมงคล. “แสนก้าว-ล้านหยดเหงื่อ เดินคัดค้าน EHIA เขื่อนแม่วงก์”. อ้างใน สารคดี. กรุงเทพมหานคร:

บริษัทวิทยะธุรกิจ จำกัด. 2556. ดีไซน์, 2556.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี. การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โครงการเพื่อก่อแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ไขปัญหามลพิษของประเทศไทย ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, 2556.

ประกาศ ปันตบแต่ง. กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮน์ริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, 2552.

เมธรา เกษมสันต์. “ไต่พวงนกอนุรักษ์กับการเดินเท้า สู่ 388 กิโลเมตร จากป่าเมือง”. ค.คน. ปีที่ 8 ฉบับที่ 11 (94), 2556.

วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ. การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วัฒนาพานิช จำกัด, 2548.

ศยามล ไกยูรวงศ์. “การจัดการสิ่งแวดล้อมของรัฐกับการรับรองสิทธิชุมชนและบุคคลภายใต้รัฐธรรมนูญ”. ใน สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2540-41. สุภรณ์โรจน์ไพโรจน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโลกสีเขียว, 2542.

ศรีสุวรรณ จรรยา. แม่วงก์ กด Like No Dam. ศาลาบันมี โครงการ Banana Family Park (ชอยอารีย์). เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ.2555, เวทีเสวนาทางวิชาการ.

ศศิน เฉลิมลาภ. ขนาดหัวใจใกล้ ๆ กัน เดินผ่านความไกล และเดินผ่านความกลัว กับ ศศิน เฉลิมลาภ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คมบาง, 2556.

ศศิน เฉลิมลาภ. เหตุผลในการคัดค้านโครงการเขื่อนแม่วงก์. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สมอลล์ ไทเกอร์

ศิวพร อ่องศรี. “มองมุมต่าง เขื่อนแม่วงก์โครงการยักษ์ที่ยังไม่มีบทสรุป”.

<http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1347283737&grpid=&catid=19&subcatid=1904> 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2555.

สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. “ตารางแสดงพื้นที่น้ำท่วมรายจังหวัด (มกราคม-ตุลาคม 2554)”. <<http://www.thaiwater.net/current/flood54.html>>, 8 มีนาคม พ.ศ.2557.

เสมอชน ธนพัช. (2555). “ลัก ลวง พราง เขื่อนแม่วงก์”. <<http://www.greenworld.or.th/greenworld/local/1738>>. 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2555.

อู่แก้ว ประกอบไวยกิจ บีเวอร์. “มนุษย์-ระบบนิเวศ และสภาพนิเวศในประเทศไทย.” กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. 2541.

Gamson, William A. (1990). **"The Strategy of Social Protest"** <<http://www.questia.com/library/1363660/the-strategy-of-social-protest>>, 12 ธันวาคม พ.ศ.2556.

Habermas, Jurgen. (1973). **"Legitimation crisis' in the later work of Jürgen Habermas"**
<<http://homes.chass.utoronto.ca/~jheath/legitimation.pdf>>, 27 ธันวาคม พ.ศ.2556.

สัมภาษณ์

แกนนำฝ่ายคัดค้านโครงการเชื่อมแม่วงก์คนที่ 1. เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2557.

ณรงค์ แร่งกลีกร. ประธานเครือข่ายชุมชนคนรักป่า เขาแม่กระทุ. เมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2557.

เดช เขียวเขติวิทย. ประธานเครือข่ายป่าชุมชน จังหวัดนครสวรรค์. เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ.2557.

ประกอบ อินชูพงษ์. ประธานกลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อมพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์. เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2557.

วิษณุพันธ์ ลิ้มปรุ่งพัฒนกิจ. กรรมการสมาคมฝ่ายประชาสัมพันธ์ สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย. เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2557.

ศติน เฉลิมลาภ. เลขธิการมูลนิธิสืบนาเคเสถียร. เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2557.

สุชน สุขพิทักษ์. ตัวแทนศิลปินจากกลุ่มศิลปินรักษ์ผืนป่าตะวันตก. เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2557.

สุรยุทธ รุทธะกาญจน์. ตัวแทนจากกลุ่มพิทักษ์สิ่งแวดล้อม. เมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ.2557.

หาญณรงค์ เยาวเลิศ. ประธานมูลนิธิบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ. เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2557. เชียงใหม่.